

חולין קלב

משה שווערד

1. רש"י מסכת חולין דף קלא עמוד ב

לכהנת - בת כהן אפילו אשת איש דכיון דקדושה לית להו דאינן אסורים לזרים הרי מותרת בהן ולא דמי לתרומה ואי משום ונתן לכהן (ויקרא כב) קסבר אפילו כהנת משמע.

2. רמב"ם יד החזקה - הלכות בכורים פרק א

(יא) הנה למדת שהמתנות שניתנין לנזקבות כזכרים חמש מתנות תרומה ותרומת מעשר וחלה ומתנות בהמה וראשית הגז ומניין אתה אומר שראשית הגז ניתנת לכהנות שנאמר ראשית דגןך תירושך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו מה ראשית דגןך ניתנת לנזקבות כזכרים אף ראשית הגז:

3. רמב"ם יד החזקה - הלכות בכורים פרק א

(י) החמש שבירושלים הן קדשים קלים ונאכלין לזכרים ולנזקבות ובהן נאמר לך נתתם ולבניך ולבנותיך אתך לחק עולם ואעפ"כ אין ניתנין אלא לזכרי כהונה שהרי לאנשי משמר הן והבכור מקריבין חלבו ודמו ואין מקריבו אלא איש וכן עורות קדשי הקדשים ושדה אחוזה והחרמים וגזל הגר אין זוכין בהן אלא אנשי משמר כמו שיתבאר וכן פדיון הבן לזכרי כהונה שכן נאמר בו ונתת הכסף לאהרן ולבניו ופטר חמור לזכרי כהונה שדין הבכורות כולן שוה לזכרים ולא לנזקבות:

4. תוספות קידושין דף ח/א

רב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן - משמע הכא דרב כהנא היה כהן ותימה דבסוף אלו עוברין (פסחים דף מט.) משמע דלא היה כהן דקאמר אי לאו דנסיבי כהנתא לא גלאי וי"ל דתרי רב כהנא הוו אי נמי י"ל דבשביל אשתו היה לוקח כדאשכחן בפרק הזרוע (חולין דף קלב.) רב כהנא אכל בשביל אשתו:

5. רבי עקיבא איגר יורה דעה סימן סא סעיף ח

ונתנים אותם לכהנת. הנה בשארי מתנות כהונה כגון פדיון הבן וכדומה לא נתפרש דינו להדיא ונראה דתליא בזה דלעולא דאמר כהן ואפילו כהנת במשמע אלא דבמנחה יש מיעוט דאהרן ובניו כתיבי. א"כ פדיון הבן וכדומה דמי למתנות ונותנים לכהנת אבל לראב"י דאמר דהוי מיעוט אחר מיעוט א"כ י"ל דדוקא במתנות דגלי קרא אבל לא בעלמא וא"כ לפ"מ דאמרינן שם והלכתא כעולא ממילא דגם בשאר מתנות כהונה הכי הוא זולת דנדחק דהלכה כעולא ולא מטעמיה ובתוספות קידושין כתבו בחזקת תירוץ דרב כהנא שקיל פדיון הבן בשביל אשתו ואפשר דמה"ט נקט רש"י בחולין בההיא דרב כהנא דאכיל בשביל אשתו דכהן אפילו כהנת משמע דמהיכך פסיקא לרש"י זה דלמא טעמיה כדראב"י דהוי מיעוט אחר מיעוט אלא דמההיא דקידושין דשקל סודרא לפדיון הבן מוכח דרב כהנא ס"ל דגם בשאר מתנות כן והיינו דסבר כעולא וכנ"ל וראיתי ברפ"י קידושין דתמה על תוספות הנ"ל דדוקא במתנות דגלי קרא אבל לא בעלמא ונפלאתי דנהי דלראב"י הכי הוא אבל לעולא הא ליכא לימוד במתנות אלא מסברא דכהן אפילו כהנת משמע א"כ י"ל דר"כ ס"ל כעולא ולדינא צ"ע שוב ראיתי שהרא"ש סוף בכורות ובת' הרשב"א סימן תתל"ז כתבו בפדיון הבן דוקא לזכרים דכמו דאמרינן במנחה לאהרן ובניו כתיב ונתת הכסף לאהרן ובניו וכ"כ הרמב"ם (פ"א מהל' בכורים ה"י) וכן העלה בת' הרדב"ז (סי' קצ"ו):

6. שו"ע יורה דעה - סימן סא:ח

ונתנים אותם לכהנת, אפילו היא נשואה לישראל, והנותנים לבעלה ישראל קיים מצות נתינה. וכל שכן שבעלה ישראל פטור מן המתנות:

7. ספר פרי חדש על יו"ד - סימן סא

[יג] קיים מצות נתינה פי' משום דמסתמ' אנו סהדי דמקנה אשתו לו ואף שאין השעה דחוקה להם ש"ד משום דבעל כאשתו אבל אם אשתו גלתה דעתה דלא ניהא לה בהכי שימסרו המתנות ליד בעלה אלא שיתנו' לידה פשיטא דלא מקיים מצות נתינה דקרא כתי' ונתן לכהן ולא לבעל כהנת ובספרי גרסי' ונתן לכהן לכהן עצמו פי' ולא לשלוחו וכדאיתא בפסיקתא ומסתברא דהיינו בסתמא משום דדילמא לא ניהא ליה לכהן שימסרו המתנות ביד שלוחו אלא בידו אבל אי מדעתיא שלח שלוחיה ליטלם ש"ד במכ"ש דכהן המזכה לאחר דלקמן בס' י"ד ואף דלא דחיקא להו שעת' שרי שהרי שלוחו של אדם כמותו ומיהו ביש' בעל כהנת מסתמ' ניהא לה ואף בלא ידיעת אשתו ש"ד ליתנו לבעל וכדכתיבנא וגם הבעל יכול ליתן או למכרם לאחרים בלי ידיעת אשתו שאין הנשים מקפידות בכך:

8. ספר ים של שלמה - חולין פרק י אות ו

דין דיכול ליתן מתנות גם לכהנת, אפילו אם היא אשת ישראל, וגם הבעל של כהנת יכול לקבל המתנות, בלי רשותה, והנותן מקיים שפיר מצות נתינה, ובארנו עוד, דלוייה שילדה מישראל, בנה פטור מה' סלעים, וכן אי איעברה מגוי פטור, וכהנת שנתעברה מישראל, בנה פטור, אבל אי איעברה מגוי, בנה חייב בה' סלעים: כי אתא עולא אמר (קל"א ע"ב ר"א"ש סימן ג'), הבו [מתנתא] לכהנתא, אלמא קסבר עולא, כהן ואפילו כהנת, ופסק נמי מרימר (קל"ב ע"א) דהלכתא כעולא, ומסיק, ר"כ אכל בשביל אשתו, וכן ר"פ, וכן כמה אמוראים, וכתב הר"ן וז"ל, משמע דהכי קאמר, שכל אחד מאילו היה נוטל מתנות בשביל אשתו, שמי שהיה נותן להם היה מקיים מצות נתינה, שאע"פ שאין כהן רשאי לזכות מתנות לישראל, אלא למאן דלא אפשר ליה, כדאיתא לקמן (קל"ג ע"א) אשתו שאני, דכגופיה היא, ואינו צריך הרשאה, דאי לא תימא הכי, מאי קמ"ל, וכי מתנות כהונה אסורות לזרים, או שמא אתא לאשמועינן, דאפילו נשואה אוכלת, ואינו מחזור, דמאי קמ"ל, והרמב"ם ז"ל כ' בפ"ט מהל' בכורים (ה"כ) הכהנת אוכלת המתנות, אע"פ שהיא נשואה לישראל, מפני שאין בהן קדושה, ולא עוד, אלא הבעל אוכל מתנות בגלל אשתו, **ונראה בעיני, [דאפילו] היכא שאיכא כהן גמור יכול ליתן לכהנת, ואם יש כהן עם הארץ, והיא אשת חבר, טוב ליתן לאשת חבר כחבר, ואם יש כהן חבר, שקולים הם, והוא הדין כהן עם הארץ כה"ג, ואף שיש לדקדק קצת איפכא, ...**

9. תוספות חולין דף עט/ב

בין לרבנן בין לרבי אליעזר לשחוט וליכסי צבי ואפילו מקצת צבי - הקשה הרב רבי שמואל מוורדו"ן הא גבי מתנות כי אמרינן שה ואפי' מקצת שה לא חשיב משום הכי כולו שה להתחייב בכל המתנות אם כן הכא נמי לא חשיב כאילו הוא כולו דם צבי אלא חציו ובפרק קמא דביצה (דף ח:): אמרינן לא כוי בלבד אמרו אלא אפילו שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו דמם זה בזה אסור לכסות ביו"ט וי"ל דאמרינן התם בד"א בשתי דקירות אבל בדקירה אחת חייב לכסות והכא נמי כיון שכל משהו שבו חציו דם צבי חייב לכסות:

10. חדושי הגר"ח הלוי - הלכות שחיטה פרק יב הלכה ט

והנה בחולין דף ע"ט שם פריך הגמ' והא דתנן כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו במאי עסקינן אי בתייש הבא על הצביה לשחוט וליכסי צבי ואפילו מקצת צבי, ובתוס' שם הקשו וז"ל הא גבי מתנות כי אמרינן שה ואפילו מקצת שה לא חשיב משום הכי כולו שה להתחייב בכל המתנות א"כ הכא נמי לא חשיב כאלו הוא כולו דם צבי אלא חציו, ובפ"ק דביצה [ח' ע"ב] אמרינן לא כוי בלבד אמרו אלא אפילו שחט בהמה וחיה ועוף ונתערבו דמם זה בזה אסור לכסות ביו"ט: ולפי מה שנתבאר בדעת הרמב"ם י"ל דהכא בכוי ליתא שום תערובת של דם פטור כלל, כי אם דכל הדם כולו הרי הוא חייב בכיסוי מחמת החצי חיה שבו, **ומשום דיסוד דין חובת כיסוי תלוי רק בהדבר הנשחט, ועליה הוא דנאמר דין חיה, דחיה הנשחטת דמה טעון כיסוי, ובהמה הנשחטת אין דמה טעון כיסוי, וכדכתיב בקרא אשר יצוד ציד חיה ועוף וגו', אבל בעצם הדם לא איכפת לן ביה מידי אם הוא דם חיה או דם בהמה, אשר ע"כ שפיר אמרינן דאם אך צבי ואפילו מקצת צבי מועיל המקצת צבי שבו לחייב את הדם כולו בכיסוי, אף אותו שבא מחלק הבהמה, ולא איכפת לן כלל מה דהוא דם בהמה, דמ"מ כיון דגוף הדבר הנשחט יש בו גם צד חיה, ע"כ ממילא דמתחייב כל הדם מחמתו בכיסוי, ואין זה דומה למתנות, דהתם תלוי בגוף המתנות אם הם חיה או בהמה, וע"כ אינו חייב רק במקצתו:**

11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קלב עמוד א

הדין עם הטבח, ודאי הא דכתיב נתינה קאי אבעלים, ואין הטבח יכול להחליט למי לתת, אלא שהכהן יכול לתבוע מהטבח ואינו יכול לומר לו לאו בעל דברים דידי את, וצריך להשתדל עבורו.

אם אין הבעלים רוצה לתת המתנות לכהן יכול הכהן לקחת בע"כ, ואינו יכול לומר אני רוצה לתת לאחר שהרי לא רצה לתת. הרמב"ם פסק דתקפו כהן אין מוציאין מידו בספק מתנות כהונה, וקשה הא יש לבעלים טובת הנאה, וכתבו הראשונים דכיון דמספק נפסק דהמוציא מחבירו עליו הראיה ופטור מליתן, אין לו טענת טובת הנאה. וה"ה במי שאינו רוצה ליתן מתנות ודאי, מוציאין מידו בע"כ, ואין לו תביעה של טובת הנאה.

12. שו"ע יורה דעה - סימן סא: כח

השוחט בהמת ישראל חבירו, חובה על השוחט ליתן מתנותיה לכהן; ואם שחט בהמת כהן או עובד כוכבים, פטור: הגה - מיהו טובת הנאה לבעלים והוא יכול ליתנם לכל כהן שירצה (ב"י בשם הר"ן) ואסור לבעלים ליקח דינר מכהן ליתן לו המתנות, וכן מישראל ליתן המתנות לבן בתו הכהן.

13. תוספות מסכת חולין דף קלב עמוד א

בזמן שמאה שוחטים כולן פטורים - ע"כ כשכולן בעלי מומין איירי דאין שוחטין בכור א"כ נפל בו מום ומדנתערב ואין מכירין בו א"כ גם האחרים בעלי מומין הם.

14. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קלב עמוד א

בכור שנתערב במאה וכו'. הנה הא דבע"ח לא בטלי הו"ל רק מדרבנן, וליכא לאקשווי דכיון שנתערב אחד שפטור במאה דמחייבי, נימא דליחיבו כולם במתנות מדין ביטול, כיון דביטול ברוב לא מהני לחייב במה דלא נתחייב מקודם, דביטול ברוב אינו נותן למיעוט את דיני הרוב.

15. תוספות מסכת חולין דף קלב עמוד א

וצריך לרשום - סימן על הבשר רגילין היו לרשום בשר שפטור מן המתנות והיו מכירין רישומיהן וא"ת כיון דלית ליה לכהן אלא חצי חצי ליפטר וחצי לחייב מידי דהוי אצבי הבא על התישה דמחייבי רבנן בחצי מתנות וי"ל דהתם כל שיות שבו מחייב והכא לא מחייב כל שיות שבו לכך פטרי לגמרי.

16. חדושי הרמב"ן על מסכת חולין דף קלב/ב

אפילו כהן טבח במשמע, פי' בשוחט בהמת ישראל קאמרינן דמחייב, אבל כהן טבח בשוחט לעצמו ודאי פטור, ובשוחט על מנת למכור כל שלשה שבתות פטור דכשוחט לעצמו דמי מימר אמר אי זבני מינאי מוטב ואי לא תהוי דידי, מכאן ואילך כיון שהחוקק לטבחנות חייב כשוחט בהמת ישראל, ויש מפרשין דיותר משתים ושלש שבתות מפני מראית העין הוא חייב, אבל מן התורה לעולם הוא פטור הואיל ושלול הוא טובח ושלול הוא מוכר, וכן עיקר:

17. חידושי הר"ן מסכת חולין דף קלב עמוד ב

בד"א במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון אומר לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו. נראה לי דמצות לא תעשה ועשה לאו דוקא אלא הכא קאמר במה דברים אמורים דמלקין אותו ארבעי' ותו לא במצות לא תעשה ר"ל שמכין אותו ואומר לו לא תעשה עוד מה שעשית ואז כיון שהעבירה עשויה לא מלקינן ליה תו וכן כיון שעבר סוכות ולא נטל לולב או שלא ישב בסוכה כיון דלית ליה תו למיתב בסוכה ויטול לולב מלקינן ליה ארבעי' חסר אחת ותו לא וכן אם אכל חמץ בפסח אחר שהעבירה עשויה אבל אם היה בפסח והיה אוכל חמץ מלקינן ליה ולא רצה לעמוד מלאכול חמץ אע"ג דמצות לא תעשה הוא מחינן ליה תו עד שיאמר רוצה אני או עד שתצא נפשו כנ"ל:

18. קצות החושן סימן ג ס"ק א

... ומבואר מדבריהם דנהי דהדין יכול להיות על פי יחיד הדיוט אבל לכופ ודאי בעינן מומחין משום דאשר תשים לפניהם אלו כלי הדיינים קאי על שבעים זקנים, ולהכי שם בעובדא דיתבי רב יוסף וקא מעשי אגיטא באלו שכופין אותו להוציא ואשכחיה אביי ואמר לו הא (תנן) [תניא] לפנייהם ולא לפני הדיוטות, והיינו דאין בדינו לכופ אותו לקיים אשר מוטל עליו דהא אשר תשים אלו כלי הדיינים בעינן מומחין, ואמר ליה רב יוסף אנן שליחותיהו דקמאי קא עבדינן מידי דהוי אהודאות והלואות, והיינו דהא למ"ד שעבודא לאו דאורייתא וא"כ אין בו אלא משום פריעת בע"ח מצוה ואמרינן בפרק הכותב (כתובות פו, א) לדידך דאמרת פריעת בע"ח מצוה אמר לא ניחא לי למיעבד מצוה מאי ואמרינן עלה כופין אותו, והיינו (דתנן) [דתניא] לולב איני עושה סוכה איני עושה כופין אותו ומכין אותו עד שתצא נפשו, וא"כ גבי הודאות והלואות דכופין אותו לקיים המצוה המוטל עליו וע"כ משום דשליחותיהו דקמאי קא עבדינן, וא"כ הוא הדין נמי דכופין אותו בגט לקיים המצוה המוטל עליו ואע"ג דאנן לאו בני כפיה נינהו דאנן הדיוטות אנן, ואביי סבירא ליה שעבודא לאו דאורייתא וכמ"ש תוס' ריש פרק הניזקין (גיטין מה, ב ד"ה אין נפרעים מנכסי יתומים) ע"ש ושפיר אהדר ליה רב יוסף לאביי מידי דהוי אהודאות והלואות. ואפילו לפי מ"ש הרמב"ן בחידושו סוף ב"ב (קעה, ב ד"ה הא דאמר רבה) דגם למ"ד שעבודא לאו דאורייתא יורדין לנכסיו, טעמא דידיה לפי דהב"ד רשאין לכופ אותו בכל מילי דכפיה לקיים מצוותו ולהכי נמי יורדין לנכסיו משום כפיה והיינו כפיה דידיה לקיים המצוה בעל כרחו, וא"כ כיון דאינו אלא מתורת כפיה דהא הנכסים אינם משועבדים וא"כ מוכח דשליחותיהו דקמאי קא עבדינן.

וז"ל הב"ח בסימן א' (סעיף ג), ומיהו כתבו תוס' לשם דבמילי דכפיה דוקא בעינן סמוכין אפילו בשאר כל המשפטים וכדמשמע מדדרשינן אשר תשים לפנייהם אלו כלי הדיינים, אבל בדין בעלמא דלאו מילי דכפיה לא בעינן מומחין בשאר כל המשפטים אלא במה שכתוב בפרשה עכ"ל. וראיתי בתומים סימן א' (סק"א) השיג עליו וכתב שדבריו אינם ע"ש, והשיג בהנמ, כי דברי הב"ח מבואר בתוס' דבדין בעלמא לא בעי סמוכין אלא במה שכתוב בפרשה דהיינו היכא דכתיב ביה אלקים, ולמ"ד אין עירוב פרשיות כתיב (סנהדרין ב, ב) לא בעי סמוכין גבי הודאות והלואות, אבל במילי דכפיה לעולם בעינן סמוכין דקאי אשר תשים אשבעים זקנים. אך לשון הב"ח שם שלא בדקדוק ז"ל שם, ומיהו לפירוש רש"י דלפניהם קאי אשבעים זקנים שעלו עמו להר ככתוב בסוף משפטים (שמות כד, א) ואל משה אמר כו' אין חילוק כלל דבכל ענין בעינן סמוכין עכ"ל. ואינו דהא עיקר החילוק שכתבו תוס' בין מילי דכפיה לדנין בעלמא הוא רק לפירוש רש"י דקאי אשבעים זקנים, דהא אי נימא דלפניהם קאי אאלקים דהכא וכמ"ש תוס' ליכא חילוק בין מילי דכפיה לדנין בעלמא ועיקר החילוק הוא רק לפירוש רש"י דקאי אשבעים זקנים:

19. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קלב עמוד ב

עשה סוכה. יש שפירשו [1] שהכוונה שכופין אותו לישב בסוכה, או [2] דאיירי בגוונא שלא יוכל לקיים מצות סוכה אלא אם יעשה, וכופין אותו לעשותה.

20. הרא"ש על חולין פרק עשירי - סימן ו

ואמר רב חסדא אסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה. וכל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאילו אוכל טבלים. ולית הילכתא כוותיה דמתנות אין בהן משום קדושה אלא חובת טבח הן ואי דלא יהיב להו הוא נינהו דקאי באיסורא אבל בשרא שרי. וגרסינן נמי בסוף הדין פירקא הרי מתנות דלא טבילי אלמא דבר ברור הוא דמתנות לא טבילי וכן הילכתא. א"ר חסדא מתנות כהונה אינן נאכלות אלא צלי ואינן נאכלות אלא בחרדל. ... אלא באיזה ענין שהוא אוהב יותר יש לו לאכול כדי שיהא נאכל לתיאבון. ואם הוא אוהב בכלול שוה יאכלנו צלי כדרך מלכים:

21. תוספות חולין דף קלא/א

הכי גרסי' בפ' ר"ח שבעה נכסי כהן - ולא חשיב הכא כל כ"ד מתנות כהונה דחשיב לקמן בפירקין (דף קלג): דלא חשיב הכא אלא הנך דאסורים לזרים והם ממון כהן והא דחשיב מתנות אע"פ שמותרות לזרים משום דטבלי ודמו לתרומה כדאמר לקמן (קלב): אע"ג דלית הלכתא הכי היינו דלא הוי כאוכל טבלי אכל מ"מ איסורא איכא לאכול מבהמה שלא הורמה מתנותיה א"נ לא חשיב אלא מידי דבר אכילה והא דלא חשיב בכור משום דאכתי לאו בר אכילה הוא שצריך שחיטה:

22. תוספות רא"ש על חולין דף קלב/ב

אין נאכלות אלא צלי. לאו דוקא צלי דהא תנן בזבחים בפ' כל התדיר וכולן הכהנים רשאין לשנות באכילתן לאוכלן צלויין שלוקים ומבושלים ומפ' בגמרא מאי טעמא אמר קרא למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין אלא באיזה ענין שהוא אוהב יותר יש לו לאכלו שיהא נאכל לתאבון ואם הוא אוהב בכולן שוה יאכלנו צלי כדרך המלכים:

23. ספר ים של שלמה - חולין פרק י אות יא

אמר רב (קל"ב ע"ב... וכתב הטור (סימן ס"א) מדברי הרמב"ם (ה' בכורים פ"ט ה"כ) ויכול להאכילם לכלבים, ולמוכרם וליתנם לגוי, שאין בהם משום קדושה, ותימא, מאחר שצריך לאכול כדרך גדולה, א"כ איך יותר לו להאכילן לכלבים, וכי זו היא למשחה בהן, על כן נראה, דוקא היכא שאינם ראוים לאכילתן, כגון שהסריחו, או שבאו מבהמות כחושבים, ורע בשר, יכול להאכילן לכלבים, או למכרן לגוים, כדרך נבילה וטריפה לישראל:

24. רש"י מסכת חולין דף קלב עמוד ב

שאינו מודה בעבודה - שאמר בלבו דברי הבל הן ולא צוה המקום להקריב לו קרבנות אלא משה בדה מלבו.

25. חידושי הריטב"א מסכת חולין דף קלב עמוד ב

ר"ש בן אלעזר אומר כל כהן שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה. [1] פרש"י ז"ל שאומר בלבו דבר הבל הוא ולא צוה המקום להקריב לו קרבנות אלא משה בדה מלבו, ולא נהירא לי דאם כן מאי אין לו חלק הא מיחייב מיתה שכופר בתורת משה, [2] אלא הכי פירושו שאינו מודה במקצת עבודות שאומר שאינם צריכות ואינם חובה, אע"פ שאמרם משה מפי הגבורה, אינם לעכב, כנ"ל.

26. ספר חתם סופר על מסכת חולין דף קלב/ב

כל כהן שאינו מודה. רש"י פי' שהוא אפיקורוס. וצווח הריטב"א א"כ מורידין ולא מעלין. וריטב"א פי' שאינו מודה שהוא חיוב אלא רצון בעלמא. ודוחק. ולולי דבריהם הייתי אומר הנה הרמב"ם סוף הל' מעילה כ' הקרבנות הם מהחוקים שאינם גלויים לנו מה ריח נחוח ונחת רוח להקב"ה בזה. ואמנם בס' המורה כ' שהי' שטופים בע"ז לזבח לשעירים ע"כ מסר להם קרבנות לתקן עבודתם לה'. וצווח רמב"ן ר"פ ויקרא שעושה שולחן ה' מגואל וכל קדושת הקדשים ובהמ"ק וכהנים להוציא מלב הטפשים אלא שהוא סודות עליונים. ומהרי"ט בס' צפנת פענח ר"פ ויקרא כ' הרי הרמב"ם עצמו סוף הל' מעילה כ' כרמב"ן אלא אעפ"י שיש בו סודות נפלאות היה להקב"ה לאסור כמו שאסר מצבה שהיתה אהובה ואסרה מפני חק אמוריים וה"ל לאסור כל הקרבנות אע"ג שהם אהובים ועל זה תי' אדרבא עי"ז לא יהיו נמשכים עוד אחר ע"ז, ע"ש. מ"מ כל כהן שאינו מודה בעבודה שהיא עבודה לי"ת רק חושב שהיא להוציא מלב הטפשים ועושה שולחן ה' מגואל אותו כהן אין לו חלק בכהונה, כנלע"ד:

27. דף על הדף חולין דף קלב עמוד ב

בגמ': כל כהן שאינו מודה בעבודה וכו'. וברש"י: שאמר בלבו דברי הבל הן ולא צוה המקום להקריב לו קרבנות אלא משה בדה מלבו עכ"ל. וכתב הגאון הכלי חמדה זצ"ל (פר' קרח אות ה'): דברי רש"י תמוהים מאוד מאי דוקא שאינו מודה בקרבנות, אפי' אם מודה בקרבנות, אם כופר בדבר אחר שאינו ממצות ד' ג"כ הוא אפיקורס, ואין ליתן לו מתנות כהונה. ועלה בדעתו, שהנה לכאוי צ"ע בדקדוק לשון רש"י ז"ל שכתב "שאומר בלבו", נראה שרק במחשבת הלב כן הוא ואינו אומר בפיו, וא"כ אגן מנא ידעינן.

ולכן נראה דכוונת רש"י ז"ל על הכהן עצמו, שכהן שהולך בהרהור כזה אין לו חלק במתנות כהונה ואסור לו ליטול מתנות כהונה וכשנוטל הרי הוי גזלן, ובזה י"ל דזה דוקא אם מהרהר בלבו על מתנות כהונה, אבל אם מהרהר בלבו על מצוה אחרת מה"ת ואינו אומר בפיו, אע"פ שהוא בגדר אפיקורס, מ"מ יכול ליטול מתנות כהונה, והטעם בזה, אע"פ דהוא אפיקורס והוא מן המורידין ולא מעלין, מ"מ אם הבעה"ב נותן לו מתנות כהונה יכול לקבל, כיון דבעצם הוא כהן ומגיע לו מתנות כהונה, אבל כשאינו מודה בעבודה, גזה"כ שאין מגיע לו מתנות כהונה והרי הוא גזלן.

28. דף על הדף חולין דף קלב עמוד ב

בגמ': ציצית ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו. הקשו באחרונים דהא מצות ציצית אינה מצוה חיובית, וכיצד יש בה דין שמכין אותו עד שתצא נפשו?

ובספר יקב אליעזר (להג"ר אליעזר דבורץ זצ"ל, מכות ה, א) כתב ליישב ע"פ מה ששמע מהחזון איש זצ"ל שנסתפק לו, אם זה שאמרו "עד שתצא נפשו", אם עד בכלל או לא עד בכלל, ופשט דלא עד בכלל. והקשה לו הרב דבורץ, דמצינו בש"ס (יומא פה, ב) גדר "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה", ואם כן גם כאן במי שאינו עושה סוכה, מדוע נקטליה, נאמר אל יעשה סוכה אחת כדי שיעשה סוכות הרבה, כיון שאם יחיה יש תקוה שישוב ויעשה סוכה בפעם האחרת, ומאי טעמא נאמר שמכין אותו עד שתצא נפשו ועד בכלל?

וענהו החזו"א, דמכין אותו לא משום זה שרוצים שיעשה סוכה, אלא כיון שמרד בדברי חכמים מכין אותו עד שישוב ממרידתו, ושפיר יש לומר שמכין אותו עד שתצא נפשו ממש, דלא חיישינן למצוותיו, אבל לעצם הדבר אמר כי נראה לו שלא עד בכלל.

והוסיף בספר הנ"ל דלפי דברי מרן החזו"א, שעניין ההכאה אינו משום שמעוניינים שיקיים את המצוה, אלא משום שהוא מורד בדברי החכמים ומכין אותו עד שיחדל מלמרוד, א"כ אין הדין מוגבל למצות עשה חיובית בלבד, אלא בכל מצוה שחכמים מצאו לנכון לדרוש מן האדם לקיימה, כל עוד שהוא עומד במרדו מכין אותו כדי שיחדל מלמרוד. וממילא מיושב נמי מה שאמרו כאן בגמ' "עשה ציצית ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו", ואע"פ שציצית אינה מצוה חיובית ע"כ.

הגאון הכלי חמדה זצ"ל בספרו חמדת ישראל (קו' נר מצוה סוף חלק העשין אות א') מביא מדברי החינוך (מצוה טט) מבואר דס"ל, דהכפי' עד שתצא נפשו הוא מתורת עונש, דהרי כתב בזה"ל: וכלל גדול בכל התורה לכל שאומר שיבטל מצות עשה שכופין אותו בין דין אם יש כח בידם עד שיקיימו עכ"ל, ומדהוצרך בית דין לכפייה, נראה מבואר דסבירא ליה דהוא עונש וצריך בית דין דוקא, ולפי"ז י"ל דבעשה שיש בו כרת, ליכא תורת כפייה, כיון דהתורה הקדושה הטילה עונש כרת. ודו"ק בכל זה.

וכתוב עוד: איברא, דלכאורה ממקומו מוכרע להיפך, דהרי בכובש נבואתו מבואר בסנהדרין (פט ע"ב) דחייב מלקות אע"פ דחייב מיתה בידי שמים, ובתוס' שם (ע"א ד"ה הכובש) מבואר דהוא מלקות דמכין אותו עד שתצא נפשו.

אמנם י"ל דהתוס' אכן ס"ל דמכין עד שתצא נפשו הוא מצד כפייה, לכן ס"ל דגם היכא דאיכא עונש דמיתה בידי שמים וליכא אזהרה, ג"כ מכין אותו עד שתצא נפשו, אמנם לדעת רש"י ז"ל י"ל כסברא הנ"ל דבעשה שיש בו כרת או מיתה בידי שמים אין מכין אותו עד שתצא נפשו.

וכן נראה מלשון רש"י ז"ל בחולין (קלב ע"ב) בד"ה והתניא במה דברים אמורים במצות לא תעשה, דכתב דאית ביה מיתה או כרת דקם ליה בדרבה מיניה, עד כאן. מבואר ג"כ כדברינו, דכיון דאיכא עונש אחר לא שייך בזה מכין אותו עד שתצא נפשו, א"כ נראה דהוא הדין בעשה שיש בה מיתה בידי שמים ע"כ.

29. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קלב עמוד ב

אמר קרא למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים. יעוי' בחינוך שביאר טעם המצוה לאכול בשר הפסח בצלי דוקא, לפי שכך דרך בני מלכים ושרים לאכול בשר צלי שהוא מאכל טוב ומוטעם, וק"פ ענינו לאכול בדרך חירות. ובתוס' בזבחים כתבו דלמשחה אינו דוקא בבשר אלא כל מתנות כהונה צריך לאכלם דרך גדולה למשחה.

30. דף על הדף חולין דף קלב עמוד ב

בגמ': למשחה לגדולה כדרך שמלכים אוכלים.

מטעם זה כתבו הרשב"ם (פסחים קיט ע"ב) והתוס' הוריות (י ע"ב) שהקרבת נאכלים על השובע בסוף הסעודה, כדרך תפנוקין טובים, שאוכלים בגמר הסעודה, וכן האפיקומן שהוא זכר לקרבן פסח, שנאמר למשחה, כדרך שהמלכים אוכלין - על השובע, אבל לא יהי' מדי שבע שלא יהנה מן האוכל. ולכן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, שאין אוכלין שום דבר אחר האפיקומן, כדי שיהא האפיקומין נאכל על השובע, אחרי שכבר גמר לאכול.

בתוס' יומא (דף כה ע"א) כתבו, דמהאי טעמא, אע"ג ד"אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד", מ"מ כשהכהנים אוכלים קדשי קדשים, שנאכלים רק בעזרה, מותר להם לשבת, שכן הוא דרך גדולה לאכול בישיבה, וכתב "למשחה". אבל בתירוץ אחר כתבו, דרק ק"ל שנאכלים בכל העיר, נאכלים בישיבה, משא"כ ק"ק שנאכלים לפנים מהקלעים, נאכלים בעמידה ע"כ.